

TULEN MUISTI

Impression of Fire

LAB ammattikorkeakoulu
MUOTOILUINSTITUUTTI
Visuaalisen viestinnän
koulutusohjelma Valokuvaus
Opinnäytetyö
Kevät 2021
Christian Pirskanen

Tiivistelmä

Opinnäytetyö *Tulen muisti* koostuu videoteoksesta sekä tästä kirjallisesta osiosta.

Tulen muisti -teos käsittelee tulen syntyä ja sen mytologiaa pakanoiden näkökulmasta. Samalla teos on henkilötarina tulen kanssa kasvamisesta sekä sen vaaroista. Käsikirjoitus perustuu tulen syntytarinoihin, siihen miten tulesta tuli pyhä elementti. Myyttinen saa kuitenkin rinnalleen myös tekijän autenttista filmimateriaalia dramaattisesti päättyneestä tulileikistä.

Abstract

The thesis “Impression of Fire” consists of a video piece and a written section.

“Impression of Fire” is a review of the birth of fire and the surrounding mythology from the perspective of Finnish pagans. The thesis is also a personal story about growing up with fire and its inherent dangers. The script is based on the nativity of fire, and how it has become a sacred element in pagan cultures. The mythical elements are reflected alongside the author’s authentic video footage of a play with fire that ended dramatically.

Sisällys

1 JOHDANTO	4
2 TULI JA MYTOLOGIA	5
2.1 Pakanuus ja Karhun kansa	5
2.2 Tulen synty ja mytologia.....	7
2.3 Tuli taiteessa	10
2.4 Oma suhde tuleen.....	13
3. NOITUUS	17
4. PROSESSI	22
4.1 Miksi video?.....	22
4.2 Työvaiheet.....	22
4.3 Lopullinen teos.....	23
5. Lopuksi	24
Lähteet	25

1 JOHDANTO

Ylistyksen, puhdistuksen ja intohimon elementti. Tuli aiheuttaa meissä erilaisia tunteita kuten pelon ja turvallisuuden tunnetta. Tuleen myös liittyy erilaisia mielikuvia ja se symboloi monenlaisia asioita. Se on yksi maailman rakenteen klassisista alkuaineista.

Tulta ja sen merkitystä voi katsoa monista eri näkökulmista. Opinnäytetyöni käsittelee ihmisen ja tulen yhteistä historiaa pakanuuden näkökulmasta sekä henkilökohtaisia kokemuksiani tulen kanssa. Tuli koetaan hypnotisoivana elementtinä, jonka takia moni jää tuijottamaan liekkejä ja uppoutuu omiin ajatuksiinsa. Tässäkin on yhteys muinaisuskontoihin. Opinnäytetyötäni varten olen ottanut yhteyttä noitiin, käynyt pakanamessuilla ja kerännyt tietoa nettisivuilta sekä kirjoista. Etsin tietoa siitä, miten tuli näkyy suomalaisissa muinaisuskonnoissa ja rituaaleissa. En tuo kaikkia tarinoita ja uskomuksia esille, sillä en ole kirjoittamassa kirjaa aiheesta. Tässä työssä keskityn tuleen elementtinä sekä nostan esille yhden suomalaisen pakanayhteisön ja kerron, miten tuli näkyy heidän rituaaleissaan.

Käsittelen myös omaa kipeääkin historiaani tulen kanssa, tulitikkuleikeistä metsäpaloon ja vielä pidemmälle. Tuon esiin oman näkemykseni tulesta elementtinä sekä sen, miten kiinnostus muinaisuskontoihin syntyi.

Avainsanat

Tuli, pakanuus, muinaisuskonto, noita, mytologia, videoteos, valokuva

2 TULI JA MYTOLOGIA

2.1 Pakanuus ja Karhun kansa

*“**Pakana** (pakanuus, latinaksi: *paganitas*) tarkoittaa pakanauskonnon harjoittajaa. Termiä pakanauskonto on käytetty kristinuskossa ei-kristillisistä uskonnoista, yleensä ei kuitenkaan juutalaisuudesta eikä islamista.*

Yleensä pakana-nimityksellä on tarkoitettu valtauskontoon kuulumattomia toisen uskonnon harjoittajia. Arkikielen käytössä sanalla tarkoitetaan nykyään myös uskonnotonta ihmistä. Tämä on kuitenkin harhaanjohtava määritelmä, sillä pakana ei ole ateisti, vaan luonnonuskonnon harjoittaja. Kristinuskon näkökulmasta esitettyä sana pakanuus ja pakana ovat kielteisiä käsitteitä.

***Uuspakanuus** tarkoittaa aatteita, joissa yhdistellään elementtejä useista eri uskonnoista, uskomuksista ja ajatuksista. Jotkut uuspakanallisuuden kannattajat pyrkivät myös jonkun tietyn vanhan pakanallisuuden muodon elvyttämiseen. Uuspakanuuteen luetaan kuuluvaksi esimerkiksi wicca-uskonto ja uusnoituus sekä shamanismi ja druidismi. Moneen uuspakanalliseen uskomukseen liittyy läheinen side tai yhteys luontoon. Maa on monessa uskomuksessa heidän hengellinen kotinsa ja he kunnioittavat luonnon kiertokulkua ja myönteistä moraalikäsitystä, jossa ihminen voi toimia mielensä mukaan, kunhan ei vahingoita toista ihmistä. Suomessa uuspakanuus on yrittänyt elvyttää muun muassa suomalaista mytologiaa.” – Ordodoksi.fi*

Kristinuskon Suomeen rantautumisen jälkeen tuhottiin lähes kaikki noitarummut, joita Lapissa käytettiin. Tarkoituksena oli tuhota koko vanha kansanusko ja levittää Kristinuskon sanomaa. Tästä huolimatta Suomessa on ihmisiä, jotka ovat elvyttäneet ja harjoittavat edelleen pakanauskontoa pitäen yllä vanhoja perinteitä. Uuspakanuus liittyy usein luontoon tai eläimeen, jota palvotaan tai pidetään pyhänä. Hyvä esimerkki tästä on Karhun kansa.

Karhun kansa on Suomen uskoa harjoittava uskonnollinen yhdyskunta. Karhun kansa on perustettu 2010 ja he pitävät pyhänä kielenään kalevalankieltä.

Karhun kansan nimi viittaa käsitykseen, jonka mukaan karhu on alkujaan laskettu taivaalta. Karhua pidetään myös ihmissuvun kantavanhempana. Karhunkansan mukaan maailma jakautuu kolmeen kerrokseen, yliseen, keskiseen ja aliseen. Alisessa on Tuonela/Manala, jonne päädytään kuoleman jälkeen. Keskinen on taso, jossa ihmisten lisäksi asuvat muut eläimet, luonnonhenget ja haltijat kuin myös maahisten kaltaiset kanssaeläjämme. Ylisessä on Karhun alkukoti sekä taivaankappaleita hallitsevien jumalten sekä henkiolentojen asumukset. “Uskonnonharjoitustamme määrittää ymmärrys siitä, että emme ole täällä yksin.”

Miika Vanhapiha on yksi Karhun kansan perustajajäsenistä ja myös noita. Olin kuuntelemassa hänen luentoaan, jossa hän otti esille kristinuskon rantautumisen Suomeen ja kuinka se vaikutti perinneuskontoihin. Luennon aikana hän myös esitti syntysanat, jotka kuuluu lausua ennen rituaalin aloitusta.

Vanhapiha kertoo omasta noitumisestaan Kanta-Hämeen sanomissa.

Kyseessä on se puoli itsestä, joka on vähemmän rationaalinen kuin arkiminä. Noituminen on aivan aluksi luonnon nostattamista ja haltioitumista. Tällöin suojelushaltijaluonto ottaa näkyvämmän roolin olemuksessani ja väkevöittää minut rituaalitoimintaa tai muuta noitumista varten. Noituminen voi olla myös noidan sielun matkaamista aliseen, yliseen tai meidän maailmamme johonkin kolkkaan jotain tarkoitusta varten. Läheskään aina tämä ei kuitenkaan ole välttämätöntä. (Vanhapiha, 2017)

Kuva 1. Miika Vanhapiha, Hämeen sanomat, 2016 Kuva: Hämeen Sanomat

Puhuin myös toisen henkilön kanssa, joka harjoittaa noituutta.

Hän kertoi tarinan, jonka Siperian shamaani oli hänelle kertonut. Tarinassa karhu ja ihminen olivat alkujaan yhtä ja heillä oli pyhä liitto. Sitten ihminen valjasti tulen ja karhu siirtyi pois ihmisestä. Tuli erotti ihmisen karhusta. Hieno tarina, jonka itse tulkitsen kertovan siitä kuinka tulen kesyttäminen aloitti ihmisen muusta luonnosta erottaneen prosessin.

2.2 Tulen synty ja mytologia

Tuleen liittyy paljon uskomuksia ja tarinoita, joista tunnetuimmat löytyvät Kalevalasta. Tulella on monta erilaista syntytarinaa ja tarkoitusta. Kalevalassa tulen iskee Ukko-ylijumala. Ukko iski miekallaan tulikipunan ja kätki sen hopeiseen kehään mistä se Ilman Immeltä putosi kohti maata repäisten taivaan auki. Väinämöinen ja Ilmarinen löysivät lopulta hauen vatsasta lohen, lohen sisältä siian ja siian sisältä kipunan.

...hopeateräisen veitsen ja halkaisi sillä hauen, löysi sen vatsasta lohen, lohen vatsasta siian, siian sisästä sinikeräsen, siitä punaisen kerän ja punaisesta kerästä kipunan. Mutta kipuna pääsi Päivän pojän käsistä, poltti Väinämöisen parran, Ilmariselta vielä pahemmin poskipäitä ja käsiä kärventeli ja meni taas hävittämään maailmaa. Viimein Väinämöinen

tapasi sen lahkannon alta, tempasi sen koivun kääpihin ja kantoi vaskikattilassa tupaansa. Siitä ajasta alkaen on tulta takassa, valoa tuvassa ja hiilos Ilmarisen ahjossa. (Topelius, 1875)

Erään tarinan mukaan Kokkolintu iskee tulta auttaakseen Väinämöistä polttamaan kaskea. Jossain tulen syntykertomuksissa tuli on isketty kokon sulilla. Tästä syntytarinasta otin myös vaikutteita teokseeni. Juhannuskokko on joidenkin uskomusten mukaan saanut nimensä nimenomaan Kokkolinnusta. Palaan Juhannuskokkoon myöhemmin.

Kuva 2. Akseli Gallen-Kallela, 1920, Lemmikäinen tulijoella Kuva: Bukowskis

Tuli on elementti jonka kautta saadaan yhteys yliseen tai aliseen, esi-isiin tai tulevaisuuteen. Tulessa on tietynlainen voima, johon suurin osa ihmisistä voi samaistua, kun istutaan nuotion äärellä. Välillä katse etsii syvälle liekkeihin, ihminen uppoutuu omiin ajatuksiinsa ja voi kokea tietynlaista mielenrauhaa tai saa ajatuksiaan avautumaan.

Tulella on myös suuri osuus nykyisissä pakanauskonnoissa, kuten esimerkiksi aiemmin mainitsemani Karhun Kansa yhteisössä.

Karhun kansan vuotuisjuhlat ovat Kekri, Talven napa, Hela ja Karhunpäivä. Tuli pyhänä elementtinä liittyy vuotuisjuhliin merkittävästi. Haastattelin Miika Vanhapihaa ja hän kertoi kuinka tuli on osana perinteitä ja rituaaleja.

***Kekri** on vuodenvaihteen juhla, jolloin tehdään köyritulet. Köyritulilla karkoitetaan martaita tai kalmaa, jotka edustavat juhlivalle väelle vierasta kuoleman väkeä (Vanhapiha, 2021).*

Kuolemaan liittyviä ilmiöitä ja ennusmerkkejä kutsutaan nimityksellä marras. Martaat edustavat kuolleita sieluja, kuoleman ennusmerkkejä. Vanhapiha kertoo.

*“**Talven napaa** vietetään tammi-helmikuun taitteessa ja silloin suuren tammen kaatorituaalin yhteydessä me tuodaan sieltä metsän puolelta sitten valo, lyhty, soihtu tai vastaavaa sisälle tupaan ja se symboloi valon palaamista maailmaan. Suuri tammi peittää päivän ja auringon, jonka takia on pimeää. Ja kun tammi tai maailman puu kaadetaan, niin valo palaa maailmaan ja tulen tuominen tupaan on merkki tästä. Suuri tammi kasvaa joka vuosi aina uudestaan.*

***Hela**, ukonvakat tai toukojuhla. Silloin tehdä helavalkeat mikä on oikein iso roihu ja se liittyy elämän uudelleen voittamiseen. Kuvastaa luonnon heräämistä ja on myös samalla lemмен juhla. Tulella karkoitetaan kalmaa ja kuihtumista ja valkean äärellä lauletaan yhdessä tulen synnystä ja tanssitaan. Nautitaan sisäisen tulen uudesta leimahduksesta ja iloitaan keväästä.*

***Karhunpäivänä** noitumisen yhteydessä tehdään valkea. Kun ajatellaan meidän perinteitämme, niin sieltä ukonvakoista tai helasta keväisestä juhlasta on monet perinteet siirtynyt juhannukseen. (Vanhapiha, 2021)*

Juhannuskokko on ikivanha perinne, jota vaalitaan edelleenkin tänä päivänä. Juhannus on alkuaan pakanajuhla, jota aikoinaan kutsuttiin Ukon juhlaaksi. Juhannuskokon eräs alkuperäinen tarkoitus oli pitää pahat henget loitolla. Itselleni juhannus on yksi hienoimmista perinteistä, mitä meillä Suomessa on.

Olen ollut lapsesta asti kiinnostunut haltijoista ja henkiolennoista. Omissa ajatuksissani jokaisella olenolla on henki sisällä, ja esimerkiksi metsästä pitävät huolen metsän haltijat. Tulella on myös suomalaisessa mytologiassa omat haltijansa, joita kutsutaan tulen väeksi. Mytologian mukaan tulenväki elää tulessa ja he ovat tulen elementti. Tarkemmin sanottuna, kun tuli liikkuu tai leviää, se johtuu siitä, että tulenväki liikkuu. Kun tuli polttaa, niin palovammat johtuvat tulenväen vihasta. Tämän takia palovammoja kutsutaan tulen vihoiksi.

Tulen haltijoiden lisäksi mytologiassa on vedenväki, eli veden haltijat, jotka ovat keskeisessä roolissa parantamassa tulen väen vihan. Tulen vihan hoitoon käytetään vettä tai lunta, missä veden haltijat elävät ja heidän avullaan karkotetaan tulenväki. Tulenväkeä voidaan myös loitsussa vaatia parantamaan aiheuttamansa vahingot ja loitsuissa lausuttiin usein tulensyntysanat.

Tulen syntyrunossa mainitaan myös tulen vihat. Kun kipuna poltti Väinämöisen parran ja Ilmarisen poskipäät, kutsuttiin Turjan tyttöä parantamaan tulen vihoja.

“Mutta tulen vihoja parantamaan pyydettiin Turjan tyttöä ja Pohjan poikaa Lapista tulemaan, hyyssä sukka, jäässä kenkä, hyinen vyöhyt vyölle vyötty, hyinen kattila kädessä, viskomaan hyydettä ja vilua vettä haavoille. Ja jos ei tästä tulisi apua, rukoiltiin Ukkoa ylijumalaa lähettämään jäätä ja hyvää voidetta paranteeksi tuimille tulen vihoille. (Topelius, 1875)

2.3 Tuli taiteessa

Olen löytänyt vain niukasti taiteilijoita, jotka käyttävät tulta pääasiallisena työvälineenään.

Seuraavassa esittelen muutaman taiteilijan töitä ja kerron heidän tekniikoistaan.

Steven Spazuk

Kuva 3. Steven Spazuk maalaa elävällä liekillä paneelille. *Activities*, 2020, Steven Spazuk. Kuva: Artsy

Kuva 4. Spazukin tyylinä on tehdä mahdollisimman realistisia kuvia. Kuva: Artsy

Kuva 5. Steven Spazuk luomassa teostaan. Kuva: Oly Bernardi

Mat Collishaw

Mat Collishaw kuvasi projekteja, joissa sytytti asioita tuleen ja tallensi hetken, jolloin liekki leimahti. Kuvat on otettu ennen kuin materiaali on alkanut hiiltyä tai mustua.

Kuva 6. Mat Collishaw'nin teoskokonaisuudesta "Burning flowers" Valokuvateos "Fading Memories of the Sun" / 2014 Kuva: Mat Collishaw

"Burning flowers" teoskokonaisuus on kiehtova ja kaunis. Valokuvat muistuttavat ajasta, jolloin poltin asioita tulta käyttäen. Oli kiehtovaa, miten tuli levisi kyseisessä materiaalissa ja miten liekkien värit saattoivat vaihdella.

Kuva 7. The Poisoned Page / 2014 Kuva. Mat Collishaw

Kuva 8. Teoskokonaisuus "Burning butterflies" Valokuvateos "Burning butterfly 13" / 2013 Kuva: Mat Collishaw

2.4 Oma suhde tuleen

Lapsesta asti tuli on ollut itselleni mielenkiintoinen elementti. Muistan kun tätini poltti kuivuneita lehtiä ja roskia takapihallamme ja seisoin siinä vieressä tuijottamassa tulen syntyä tulitikun raapaisusta eteenpäin. Oli kiinnostavaa nähdä, millä tavalla tuli poltti eri materiaaleja ja miten nuotion ympärillä vihreä ruoho alkoi hiiltyä mustanharmaaksi.

Myöhemmässä vaiheessa kun olin kuusivuotias, kysyin isältäni, miten tuli syntyy ja hän opetti minulle, miten nuotio sytytetään ja sammutetaan. Jälkimmäinen ei jäänyt mieleen.

Asuimme maaseudulla keskellä peltoja ja metsää. Yhtenä päivänä otin salaa tulitikut takan päältä. Menimme yhdessä naapurin tytön ja pikkuveljeni kanssa metsään ja siellä halusin näyttää heille, mitä isä oli vasta opettanut. Kasasin useita eri nuotiota ja pian huomasin, että en saa niitä enää sammutettua. Oppi ei mennyt perille.

Tuli levisi ja pian ympärillä olevat puut olivat liekeissä. Koitin vielä paidalla tukahduttaa paloa, mutta turhaan. Muistan elävästi sen tilanteen, kun tuli levisi korkeaan ja tiheään kuuseen. Salamalla liekit kulki havuja pitkin latvaa kohden. Sillä hetkellä jähmetyin, kunnes naapurin tytön kanssa lähdimme juoksemaan pois metsästä. Kuulin kuitenkin itkua ja tajusin, että pikkuveljeni jäi jälkeen. Käännyin ja juoksin takaisin hakemaan hänet ja lähdimme yhdessä pakoon tulimerta. Olin nopeampi kuin nelivuotias veljeni ja mutkan takana näin isäni juttelevan naapurin kanssa. Hän kysyi, että mikäs kiire minulla on, mutta en vastannut, vaan juoksin suoraan kotiin, missä oli lankapuhelin. Soitin hätänumeroon, mutta äitini keskeytti puhelun kuullessaan "Hätäkeskus päivää". Selitin, että leikkiessä olimme nähneet metsästä nousevan savua ja tulta. Koko naapurusto tuli mukaan sammuttamaan, eikä kulunut kauaa, kun taskustani löytyivät tulitikut ja jäin kiinni. Metsäpalo saatiin sammutettua ja minä jouduin kotiarestiin.

Tästä alkoi tietynlainen valtaleikki minun ja tulen välillä. Elementtinä se oli kiehtova, tuhoava ja esteettinen. Halusin oppia hallitsemaan tulta.

Ala-asteella leikin paljon tulen kanssa, mutta en enää sytyttänyt metsäpaloja. Enemmän kiehtoi, miten tuli käyttäytyi erilaisten materiaalien kanssa. Muistan kun sytytin muovisen tikun ja oli hienon näköistä, kuinka muovi sulii ja muotoutui uudeksi, välillä pudottaen "tulipalloja" tikun sulaneesta päästä. Jossain kohtaan keksin leikkiä aerosolipullojen sekä liekin kanssa. Suihkutin hiuslakkaa palavaan tulitikkuun, jolloin syntyi pieni liekinheitin. Sain ideoita näkemistäni stunteista, joissa käytettiin tulta ja joita tahdoin itsekin kokeilla. Muun muassa televisiossa nähdyt Duudsonit olivat suuri inspiraation lähde. Kavereille näytin miten lakkaa suihkutetaan päälläni oleville vaatteille ja sytytetään tuleen. Tuolloin ei käynyt mitään, se oli meille lapsille jännittävää ja kivaa ajan vietettä. Adrenaliini virtasi eikä kukaan meistä ymmärtänyt tulen vaaroja. Kannoin usein paljon vettä mukani jos jotain tapahtuisi,

sillä eihän se koskaan ole vaaratonta. Tulesta tuli niin sanotusti oma elementtini. Vuosia kerkesin tulen kanssa leikkiä, kunnes kerran vaaransin itseni.

Seitsemäntoistavuotiaana vuonna 2012 vietettiin kaveriporukalla vappua puistossa. Meidän lisäksi paikalla oli satoja muita nuoria. Alkoholia oli ja grilli oli kuumana. Illan kuluessa, kun alkoholi nousi päähän otin sytytysnestepullon herkemmin käteen. Ruokin tulta ja nautin siitä. Olin varomaton ja ylimielinen tulta kohtaan. Leikittelin sytytysnesteen kanssa enkä muista tapahtumia tarkalleen, mutta sen muistan, kun yhtäkkiä liekit nappasivat housuistani kiinni, sillä housuihin oli omasta varomattomuudestani kaatunut suuri määrä sytytysnestettä. En saanut sammutettua sitä ja koetin kämmenellä tukahduttaa tulta. Koska sytytysnestettä oli housuissa niin sytytysnestettä levisi myös kämmeneeni ja käteni syttyi tuleen. Liekit levisivät toiseen jalkaani ja yritin kieriä maassa, mikä ei tuottanut toivottua tulosta. Muistan kun koetin ottaa housuja pois, mutta en saanut niitä vedettyä alas, sillä vyö oli liian tiukalla. Aloin avata vyötä, samalla tuntien kivuliaan poltteen ympäri kehoani. En muista tarkalleen tilannetta, mutta silloin pelkäsin.

Seuraava muistikuvani on, kun avasin silmäni ja kaikki näytti epäselvältä. Oksensin olkapääni yli. Krapula oli läsnä ja epätietoisuus siitä, miksi olen valkoisessa huoneessa, jossa televisio katseli seinästä. Olin yksin ja huomasin, että kämmeneeni oli paketissa. Peitto oli kaulaa myöten päälläni ja revin peiton pois huomatakseni, että molemmat jalat olivat myös kääreissä. Jouduin paniikkiin, sillä en muistanut mitään, mitä oli tapahtunut. Hoitaja tuli huoneeseen, toivotti iloisesti huomenet ja minä kysyin heti perään, että mitä minulle on tapahtunut. Hän selitti tilanteen ja olin epäuskoinen.

Koko kämmen oli kuoriutunut ja siinä oli toisen asteen palovammat. Oikeassa pohkeessa oli ensimmäisen asteen palovammat. Vasen jalka oli palanut nilkasta reiteen asti ympäriinsä. Vasemmassa jalassa oli kolmannen asteen palovammat. Minulle tehtiin kaksi ihonsiirtoleikkausta ja kuntoutukseen meni vajaa vuosi. Siihen loppuivat tulileikit.

Kuva 9 Kuvakaappaus videosta. Äiti pesee palovammoja. 2012

Kuva 10 Kuvakaappaus videosta. Äiti pesee palovammoja 2. 2012

Kuva 11. Parantunut palovamma 2021.

Kuva: Christian Pirskanen

Kuva 12. Arven tekstuuri 2021 Kuva: ChristianPirskanen

Ensimmäiset kaksi vuotta pelkäsin olla tulen lähellä ja häpesin tapahtunutta. Sitten aloin taas tottua tulen läsnäoloon. Tuli ei ollut enää se sama elementti, jota halusin käyttää hyödyksi polttaen asioita. Minun ja tulen välille syntyi syvä yhteys, mitä on vaikea selittää.

Tietynlainen kunnioitus tulta kohtaa heräsi. Näihin aikoihin kiinnostus shamanismiin ja muuhun samankaltaiseen ideologiaan syntyi. Tuli kiehtoi minua edelleen, mutta tällä kertaa halusin saada siitä tietoa.

3. NOITUUS

Koulun aikana tein projektin, jossa toin esille noituuden Suomessa. Kerron tässä vähän myös siitä. Kyseessä oli kalenteriprojekti ”Hetken olemme 2019”, jonka teimme luokan kesken. Aiheena oli ihmisen suhde luontoon, mihin sitten päätin tehdä pakanuudesta projektin. Oli vaikea löytää ihmisiä, jotka harjoittavat perinteisesti uskontoaan, kunnes löysin Susanna Aarnion, joka työskentelee noitana. Hetken olemme 2019 -kalenterissa kerron shamaanista ja silloin puhuin Susannasta vielä shamaanina. Tänä päivänä hän kutsuu itseään tietäjäksi tai noidaksi, eikä halua, että häntä yhdistetään shamanismiin.

Jos on joksikin pakko kutsua, niin sitten noidaksi tai tietäjäksi. Shamaaniksi kutsuminen on kulttuurista omistamista, sillä alun perin shamaaneiksi kutsutut parantajat ovat eläneet ja toimineet vain tunguusiens parissa Siperiassa. Me kuuluimme aikoinaan hyvin väljästi hahmottaen itämerensuomalaisen noita- ja tietäjälaitoksen piiriin.” (Aarnio, 2021)

Kuva 13. Susanna Aarnio 2019, kuva: Christian Pirskanen

Susannalle luonto on äärimmäisen tärkeä niin hänen työssään kuin yksityiselämässäänkin. Hän on kuvataiteilija, ammattiluontovalokuvaaja, parantaja, kouluttaja sekä uskontieteilijä. Parantaessaan hän käyttää työvälineinään muun muassa rumpua, mutta sitä ei käytetä turhaan eikä luonnossa tai metsässä (häiritsee metsän asukkaita). Rumpu kuuluu ihmiseläimen asuinpaikoille. Rumpu on väline, jolla kommunikoidaan luonnon, luonnonhaltijoiden ja esivanhempien kanssa. Rummun avulla saada myös yhteys tuonpuoleiseen elämään. Rituaaleissa rummun avulla myös paikannetaan erilaisia sairauksia ja matkustetaan niin sanotusti henkimaailmassa. Haltijat ja esivanhemmat ohjaavat tietäjää henkimatkallaan. Uno Harvan kirjassa “The Shaman Costume and its Significance” mainitaan aiheesta näin:

Of these secondary objects, as they might well be termed, which are usually made of iron, may be mentioned the sun and moon, a kind of metal mirror with figures of twelve animals representing the twelve signs of the Zodiac (sometimes roughly imitated also by certain northern tribes), a round flat 'earth-disc', through the hole in the centre of which the shaman is said to visit the underworld, and further, figures representing certain species of assistant-animals to the shaman, quadrupeds, reptiles, fish, snakes and, in special measure birds, mostly the loom and other diving birds, which are regarded as sacred and are believed to assist the shaman on his spirit – journeys. (Harva, 1922)

Kokeneen Vanhan Noidan tai tietäjän rummussa on usein kiinnitettynä kankaanpalasilla noidan haltijoita ilmentäviä esineitä, luita tai pieniä puuveistoksia. Rummussa on myös hänen opettajansa, yhteisön vanhimman noidan, hänelle luovuttamia luottamuksenosoituksia eli esimerkiksi hänen omia voimakalujaan. Rummusta yhteisö näkee ikään kuin noidan CV:n. Tällöin tiedetään, että häneen ja hänen kokemukseensa ja taitoihinsa voi luottaa.

Susannan oma opettaja on vanha tietäjä ja taitelija Johannes Setälä, joka on kouluttanut Susannaa perinteen mukaisesti jo muutaman vuosikymmenen ajan tehtävänsä. Susannan rummussa on useita Johannekselta saatuja vanhoja työvälineitä.

Kuva 14. Susanna ja Johannes. Kuva: Susanna Aarnio

Kuva 15. Noitarumpu ja CV. Kuva: Christian Pirskanen 2019

Koska noituudessa ollaan suurimmaksi osaksi luonnon kanssa yhteydessä, halusin kuvata projektini luonnonvaloa käyttäen. Potretit on kuvattu kuun valossa, ilman lisävaloja. Näin sain myös hieman mystistä tunnelmaa sekä tietynlaista mielenmaisemaa, mikä kuvasti omasta mielestäni aihetta. Projektissa otin myös näkökulmaksi henkimatkan.

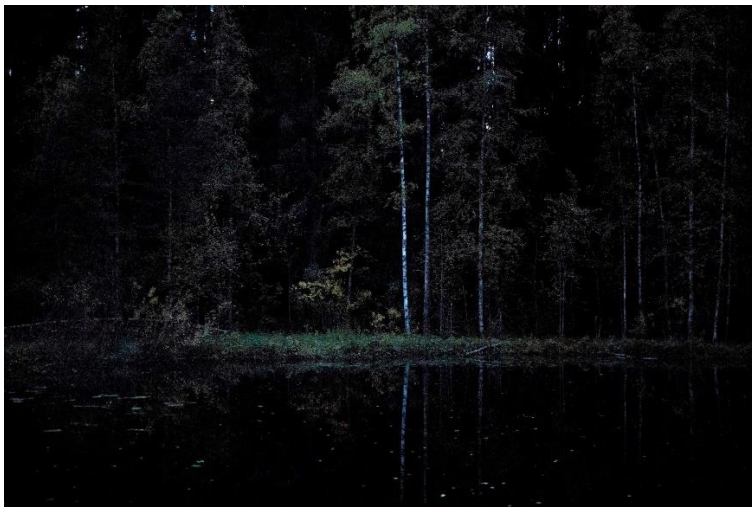

Kuva 16. Potretti kuun valossa. Kuva: Christian Pirskanen

”Rumpu, laulu, tanssi
Näky, uni, transsi.
Shamaani toimii välittäjänä luonnon,
Jumalten, henkien ja ihmisten välillä”
Christian Pirskanen, 2019

Kuva 17. "Henkimatka"2019 – Kuva: Christian Pirskanen

Kuva 18. "Koivu" 2019 – Kuva: Christian Pirskanen

*Kuva 19. "Toinen maailma" 2019
Kuva Christian Pirskanen*

4. PROSESSI

4.1 Miksi video?

Mietin pitkään, toteutanko aiheeni valokuvaten vai videolla.

Viime vuosina olen alkanut tehdä yhä enemmän videoita ja halusin oppia siitä vielä lisää. Valitsin videon toteutustavaksi myös, koska pelkästään valokuvaan en olisi saanut tiettyä tunnelmaa tai kerrottua niin paljon kuin mitä olisin halunnut. Videossa pystyn viestimään myös äänimaailmalla, joka kuljettaa tarinankerrontaa eteenpäin. Näin pääsen lähemmäs kokemuksiani, pystyn välittämään niitä katsojille.

4.2 Työvaiheet

Alussa läksin liikkeelle erityisesti pakanuuden ja tulen yhteyksistä. Mietin paljon, mihin suuntaan vien tarinaa ja mistä se alkaisi, sillä pakanuuteen liittyviä uskomuksia on lukemattomasti ja olisi mahdotonta saada kerrottua kaikkea muutamaan minuuttiin. Kävin pakanamessuilla, luennoilla ja otin yhteyttä noitiin ja shamaaneihin. Keräsin tarinoita ja uskomuksia tulen ympäriltä ja loppujen lopuksi päätin yhdistää kaikki tarinat yhteen ja kirjoittaa oman käsikirjoituksen perustuen tarinoihin siitä, mitä olin kuullut. Päätin, että aloitan tarinan siitä, miten tuli uskomusten mukaan syntyi ja miten siitä tuli pyhä elementti. Tämän kautta vien tarinaa enemmän kohti keskiaikaa ja nykypäivää. Lopuksi kerron omat henkilökohtaiset kokemukseni tulesta. Vaikka kerron omia kokemuksiani, en halua, että ne yhdistetään minuun, joten käytän erillistä tarinankertojaa, joka kertoo tarinan omanaan.

Video alkoi olla valmis ja huomasin, että en saanut siitä sellaista kuin halusin. Ajatukset olivat solmussa ja olin ajatellut teosta liian suureellisesti. Videoni oli liian paljon historiallinen dokumentti, joka kävi tylsäksi ja joka sisälsi kaksi eri tarinaa; tulen historia mytologiassa, joka yhtäkkiä vaihtui muutamaan lauseeseen omaa kokemusta. Pitkän prosessin jälkeen pidin palaverin opettajani Vante Lindevallin kanssa ja hän auttoi tuomaan uusia näkökulmia tarinankerrontaan ja videon rakenteeseen. Aloitin kaiken lähes alusta.

Sain palautetta, että se pieni osa henkilökohtaista tarinaa herätti eniten mielenkiintoa ja siitä olisi kiva kuulla lisää. Välttelin tätä, sillä uskon, että minulla edelleen oli pieni häpeä aiheesta näiden monien vuosien jälkeen. Keräsin rohkeutta ja päätin heittää itseni kokonaan mukaan ja

katsoa mitä saan aikaiseksi. Kirjoitin oman tarinani uusiksi ja päätin aloittaa videoni kertoen lapsuuden kokemuksistani. Halusin pitää siellä sen mytologia osuuden, joka tulee videon keskikohdalle ja tämän jälkeen palaan takaisin henkilökohtaiseen kokemukseen, missä poltin itseni vakavasti. Toin siihen paljon henkilökohtaisia ajatuksia ja lisäsin oikea videon, jossa palan. Huomasin, että teokseni meni paljon syvemmälle tasolle. Nyt siinä oli alku ja loppu, eikä vain epämääräisiä tapahtumia koko videon ajan. Myöhemmässä vaiheessa sain idean, että en halua kertoa muistellen lapsuuttani, vaan halusin lapsen kertomaan kokemuksistani kuin ominaan. Tämän jälkeen kerron itse loput. Näin sain aikaan kasvutarinan. Huomasin, että yli puolet videosta vie fantasiamaailmaan, mutta lopussa tullaan pois fantasiasta karuun todellisuuteen, joka toimi todella hyvänä käänteinä. Vaati itseltäni todella paljon henkisesti käydä asiat uudestaan läpi ja nähdä konkreettisesti mitä minulle on tapahtunut.

Videon tunnelman halusin pitää maagisena ja mytologisena. Pyysin tuttavaani Sini Koskelaista tekemään taustalaulun teokseeni näillä kriteereillä. Halusin laulun, jossa ihmisääni on suuressa roolissa ilman sanoja, sillä se herättää itsessäni tietynlaista henkistä tunnelmaa. Hän on täysin oikea ihminen luomaan laulun, sillä hänen äänensä ja sen tuoma tunnelma sitoi koko teoksen yhteen.

4.3 Lopullinen teos

Loppujen loppuksi syntyi henkilötarina ja täysin erilainen, mitä olin suunnitellut. Hyvä niin. Nyt katson videota ylpeydellä, sillä sain käsiteltyä samalla häpeäni ja aiheen perin pohjin ja nyt olen enemmän sujut itseni kanssa. Teoksesta muotoutui sen näköinen, mitä loppujen loppuksi visioin mielessäni.

Olen miettinyt näyttelysuunnitelmaa, vaikka opinnäytetyötäni ei tulla nyt esittämään näyttelyssä. Lopullinen teos koostuisi mahdollisesti muutamasta valokuvasta ja itse videoteoksesta. Näyttelytilana olisi hämärä huone. Seinillä olisi palaneissa kehyksissä kuvia arvistani ja myös mahdollisesti aiheeseen liittyvästä mielenmaisemasta. Esimerkiksi kuva koivusta lammen reunalla, jonka aiemmin näytin. Kuvat olisi valaistu spottivaloilla. Videoteos esitettäisiin valkokankaalla ja ääni tulisi ympäri huonetta.

5. Lopuksi

Olen miettinyt, miten teosta voisi vielä parantaa tai viedä eteenpäin. Mielestäni videon pituus ja aihe on aika hyvä ja tiivis kokonaisuus, jota on turha väkisin pidentää. Teosta voisi tukea valokuvilla tai maalauksilla, jotka syventäisivät tarinaa tai aihealuetta. Olen tyytyväinen kyseiseen lopputulokseen, enkä tällä hetkellä muuttaisi mitään. Aion viedä teosta eteenpäin lyhytelokuvana eri elokuvafestivaaleille.

Opiskelu Muotoiluinstituutissa on antanut paljon perspektiiviä valokuvaan ja taiteeseen. Ennen kuin pääsin opiskelemaan, suhteeni valokuvaan oli hyvin pintapuolista, enkä sitä sen syvemmälle ajatellut. Opiskelu antoi hyvän mahdollisuuden työstää henkilökohtaisia asioita ja tuoda jonkinlaista merkitystä omaan tekemiseen: sai ajattelemaan pintaa syvemmälle. Omassa tekemisessä olen huomannut kehitystä valokuvaajana ja videokuvaajana. Molempia aloja aion jatkaa ja kehittää itseäni vielä enemmän.

Kun katson tulevaisuuteen, niin näen itseni työskentelevän videon parissa. Videokuvaus on alkanut kiinnostaa lähivuosina ja haluaisin työstää omaa osaamistani kyseisellä alalla. Tekisin mahdollisesti dokumentaarisia elokuvia tai taidevideoita. Tulen kuitenkin myös tekemään valokuvaa siinä ohessa. Olen myös haaveillut omasta yrityksestä, mutta tämänhetkinen maailman tilanne on hieman hankala sen suhteen.

Tarkemmin ajatellen olisi hienoa tehdä projekteja ympäri maailmaa. Usein dokumentoin omia seikkailuja ja tutustun paikalliseen kulttuuriin ja tapoihin. Ehkä tulevaisuudessa teen jotain siihen liittyvää.

Lähteet

Aarnio, S. 2021, Noita/tietäjä, haastattelu 01.04.2021

Aarnio, S. Johannes Setälä, Viitattu 03.04.2021. Saatavilla

<https://johannesetalacentre.fi/>

Bernady, O, *Spazuk luomassa teostaan*, viitattu 29.3.2020. Saatavilla

<https://www.spazuk.com/?pgid=j9zl8qi9-e3dbba27-42d8-41db-9117-d8ce8a053207>

Collishaw, M 2014, *Fading Memories of the Sun*. Viitattu 29.2.2021. Saatavilla

<https://matcollishaw.com/works/burning-flowers/>

Collishaw, M 2014, *The Poisoned Page*, Viitattu 29.2.2021. Saatavilla

<https://matcollishaw.com/works/burning-flowers/>

Collishaw, M. 2013, *Burning butterfly 13*. Viitattu 29.2.2021. Saatavilla

<https://matcollishaw.com/works/burning-butterflies/>

Gallen-Kallela, A, 1920, *Lemminkäinen tulijoella*, viitattu 05.02.2021

<https://www.bukowskis.com/fi/auctions/F183/lots/857819-akseli-gallen-kallela-lemminkainen-tulijoella>

Harva, U. 1922, *"The Shaman Costume and Its Significance"*, Turku, Turun yliopisto. Saatavilla.

<https://archive.org/details/TheShamanCostumeAndItsSignificance/page/n5/mode/2up>

Karhunkorpi, M. 2017. *"Näin minusta tuli noita" – Miika Vanhapiha näkee näkyjä ja kokoaa Forssaan romahdusheimoa*. Aamulehti. Viitattu 25.3.2021. Saatavissa

<https://www.aamulehti.fi/kotimaa/art-2000007399267.html>

Ortodoksi, Pakana, viitattu 03.10.2020. Saatavilla

<https://www.ortodoksi.net/index.php/Pakana>

Spazuk, S, 2020, *Activities*, viitattu 29.3.2021. Saatavilla

<https://www.artsy.net/artwork/steven-spazuk-activistes>

Spazuk, S, 2020, *Tiger*, viitattu 29.3.2021. Saatavilla [https://www.artsy.net/artwork/steven-](https://www.artsy.net/artwork/steven-spazuk-tiger)

[spazuk-tiger](https://www.artsy.net/artwork/steven-spazuk-tiger)

Vanhapiha, M. 2020, Noita, Karhun kansa, Luento Pakanalliset syysmessut 03.10.2020

Zacharias, T. 1875, *97 Tulen synty*, Luettu 25.3.2021.

<http://www.phpoint.fi/ulrikaj/bookshelf/maamme3.htm#luku97>